

Fig. 1. Selv i frodige vildtagre indgår en lang række enårige urter.

Vildtagre i skov

– mange fordele og få ulemper

Af Egon Bennetsen, vildtbiolog,
cand. scient., skovejer *)

Vildtagre i skov øger fødeudbudet til vildtet.

Vildtagre gavner de urter og insekter, der er trængt i landbrugslandskabet.

Vildtagre i skov er bedre end vildtagre på dyrkede marker. Gødskning og

sprøjtning er meget begrænset, og der udvaskes ikke nitrat.

Vildtagre begrænser nabokonflikter og øger skovens herlighedsværdi.

---

*) Tlf: 97 99 15 38;

email: egonbennetsen@hotmail.com.

NB: Alle fremhævelser i teksten er forfatterens.

Skovrejsning

I den nye vejledning om tilskud til privat skovrejsning (Boks 1) præciseres det, at vildtagre er forbudt i den nye skov. Derimod kan man udlægge åbne arealer, som f.eks. kløvergræsmarker. Da de ikke senere må omlægges, er der tale om et uigenkaldeligt skridt.

Sådanne kløvergræsmarker kan i starten være ganske attraktive for såvel hjortevildt som harer, men de vil uvægerligt gennemgå et succesionsforløb. Dette kan være ret ufor-

Boks 1. Privat skovrejsning – Tilskud, vejledning april 2009

Åbne arealer

Eventuelle åbne arealer skal indgå på en hensigtsmæssig måde som samlede, integrerede områder i den nye skov. De åbne arealer må således ikke have karakter af korridorer, som fragmenterer den nye skov. **Åbne arealer kan pålægges fredskovspligt og må derefter ikke sprøjtes, gødskes eller pløjes**, men de må gerne drives med ekstensiv landbrugsdrift, hvor arealet slås eller afgræsses som en naturpleje af arealet.

Åbne arealer uden fredskovspligt må ikke være fuldstændig omgivet af skov, med mindre arealet ligger i tilknytning til eksisterende bebyggelse. Der accepteres således ikke særskilte landbrugsparceller inde i skoven.

udsigeligt, men vil for en stor del afhænge af om arealet regelmæssigt bliver slået.

Ser man på landbrugets nuværende brakarealer, er der imidlertid stor sandsynlighed for, at de i en lang overgangsfase vil henligge som monokulturer af kvik og agertidse. De afløses måske senere af flerårige græsser som bjergørhvene, fløjlsgræs, blåtop eller lign. – alt efter omstændighederne.

Sådan arealer er fuldstændig værdiløse som føderessource for alle vildtarter. "Naturarealer" kaldes de, selvom mange helst vender det blinde øje til, og i stedet drømmer om blomstrende enge i juni og ditto heder i august.

Resultatet er, at alle nye skove kun vil bestå af skov og naturarealer.

Skovloven

Måske er den manglende mulighed for at anlægge vildtagre i skov blot en videreførelse og præcisering af skovlovens bestemmelser herom (Boks 2). Det understreges her, at der kan etableres åbne naturarealer på 10 % af arealet. Hvad der menes hermed er uklart, men mon ikke det også her drejer sig om arealer uden for omdrift?

Af bemærkningerne til Skovlovens § 10 (Boks 2) fremgår imid-

Boks 2. Bekendtgørelse af lov om skove, §10

Uanset §8, nr. 1, kan det enkelte fredskovspligtige areal holdes uden træbevoksning i følgende tilfælde:

- 1) Når det er nødvendigt for skovdriften.
- 2) Når det bestemmes i en fredning efter lov om naturbeskyttelse eller lov om bygningsfredning.
- 3) Marker og klitter, så længe anvendelsen ikke ændres.
- 4) Åbne naturarealer kan etableres på op til 10 pct. af arealet. Der kan etableres 10 pct. ud over de arealer, der ved lovens ikrafttræden lovligt var uden træbevoksning.

Bemærkninger til punkt 1:

"Bestemmelsen er uændret i forhold til den gældende lovs § 16, stk. 3. Bestemmelsen betyder fortsat, at arealer, der er nødvendige for skovdriften, som fx veje, læggepladser, læssemper, brandbælter, skovplanteskoler og vildtagre, kan holdes uden træer. Som åbne arealer, der er nødvendige for driften, anses også arealer, som tilgodeser andre af lovens formål end de rent produktionsmæssige. Det kan fx være udsigtskiler eller bålpladser, som tilgodeser friluftslivet."

Boks 3. PEFC Danmarks Skovstandard. Marts 2007

3.8. På mindre dele af skovarealet kan der anvendes intensive driftsformer, som f.eks. dyrkning af juletræer og pyntegrønt og *vildtagre*. Placering og drift af disse arealer udvikles i natur- og miljøvenlig retning. Det drejer sig om en minimal og miljøforvarlig brug af pesticider og kompensationsgødsning. Denne produktion vil ikke kunne anses for naturnær og produkter herfra kan ikke sælges som PEFC certificerede. Det samlede areal med juletræer og pyntegrønt i kort omdrift må ikke overstige 10 % af det skovbevoksede areal.

3.8.1. Vurdering på baggrund af gødningsplanen af, om forbruget af gødning på de intensive arealer er minimeret.

3.8.2. Vurdering på baggrund af sprøjteplanen af, om forbruget af pesticider på de intensivt drevne arealer er minimeret.

3.8.3. Areal med intensiv produktion overstiger ikke 10% af det samlede skovbevoksede areal.

4.5. Vildtagre skal fortrinvis placeres på agerjord. Hvor særlige vildtforvaltningsmæssige grunde taler for det, kan vildtagre anlægges på læggepladser, i brandlinier eller tilsvarende småarealer. *Vildtagre skal opgøres som en del af det intensivt drevne areal.*

4.5.1. Vurdering af placering af vildtagre

lertid man (for en gangs skyld uden % - angivelser) kan anlægge vildtagre, såfremt det er nødvendigt for driften!

Her har vi en bestemmelse, der er vidt åben for fortolkning.

Er der tale om en økologisk nødvendighed, kan vildtagre vel anlægges for at imødegå f.eks. skrælningskader af eksisterende kronvildt i skoven? Men i en skov, der kun huser råvildt, er det vel tvivlsomt om man kan påberåbe sig en sådan nødvendighed, da man alligevel henger truede kulturer.

Eller er der tale om en bredere anlagt økonomisk nødvendighed i erkendelse af jagtlejeindtægternes

betydning for skovens økonomi? I så fald er det vel lovligt at anvende en større del af skovarealet til vildtagre, med henblik på at forøge skovens vildtbestand?

Sammenholdt med bestemmelserne i boks 1 tegner der sig et billede af, at Miljøministeriet (SNS) forsøger at udfase muligheden for anlæg af vildtagre i skov. I hvert fald hvis man vil have tilskud til sin skovrejsning. Og hvor meget skov bliver der rejst i Danmark uden tilskud?

PEFC – Certificering

Heller ikke i certificeringsordningerne - her PEFC – (Se Boks 3) und-

gås indskrænkende bemærkninger, når det drejer sig om vildtagre. De skal fortrinsvis anlægges på ager, hvilket som ovenfor nævnt ikke er muligt i nye skovrejsninger, da man her ikke tillader ager i omdrift.

Endvidere bliver de sammen med juletræer og pyntegrønt kategoriseret som intensive driftsformer. Arealer med disse må ikke overstige 10 % af det skovbevoksede areal. Som om juletræer og vildtagre er hinandens substitutter. Groft sagt beder man en skovejner vælge, om han vil have juletræer og pyntegrønt eller en bestand af kronvildt. Eller til nød lidt af hvert.

Et ganske bizart valg.

Vildtforvaltningsrådet

Foranlediget af kronvildtets massive hærgen i mange landbrugsafgrøder, og landmændenes berettigede protester affødt heraf, udtaler et enigt Vildtforvaltningsråd, at der i såvel private som statslige skove bør udlægges 5-10 % af arealet med vildtagre. De skal vel at mærke være så produktive, at de kan konkurrere med landmændenes *velgødede afgrøder* (Boks 4). Hvor er det dog en velgørende pragmatisk udtalelse!!

Miljøministeren har senere modsat sig dette, vist med den begrundelse, at den certificering som statens skove er underlagt ikke tillader anvendelse af gødning!

Det passer givetvis SNS ganske godt. Man vil ikke have marker i skovene. Vil man så heller ikke have skove på markerne? Jo, hellere end gerne. Man betaler endog i dyre domme for at få det!

SNS's forståelse for vildtets fundamentale behov – også i skove – er

Boks 4. Referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet

Fra mødet 18. september 2008

... udgangspunktet er, at der ikke skal være erstatning for markskader, at der bør fastsættes lokale målsætninger for antal dyr/ha, f.eks. 1 dyr pr. 20 ha på lokaliteter med en lav jordbonitet og ringe fødegrundlag. Samtidig bør der åbnes for ændringer af lokale jagttider, herunder muligheder for yderligere regulering.

Endelig er der enighed i Rådet om, at der på såvel statslige som private arealer skal anlægges aflastende vildtafgrøder, der er konkurrencedygtige med de velgødede marker omkring skoven. Disse afgrøder bør udgøre 5-10% af skovarealet.

vel nærmest ikke-eksisterende. Eller også ofres de på den puristiske naturopfattelses alter. Formodentlig gælder begge dele.

Vildtforvaltningsrådets forslag indebærer jo blot, at den enkelte skov bør være i stand til at brødføde den deri værende vildtbestand. For nærværende har man en lukket skov (evt. med "naturarealer"), som vildtet benytter til skjul og så de omkringliggende marker, der leverer hovedparten af føden. *Det er da ikke en bæredygtig skov!*

Biotopplaner

I forbindelse med udsætning af fasaner er det blevet et krav, at der skal udarbejdes biotopplaner for den enkelte ejendom. En række vildtvenlige tiltag udløser mulighed for udsætning af et vist antal fugle (Boks 5).

Grundideen er at øge variationen i det åbne land, især med henblik på dækning og fødeudbud, så udsatte fasaner ikke blot er skydefugle afhængig af fodring, men har en større mulighed for at etablere selv-bærende bestande.

Især bestemmelserne om sprøjte- og gødningsfri randzoner, barjordsstriber eller tætslået græsstriber, samt vildtagre er interessante. Om vildtagre hedder det: "Må kun sprøjtes ved omlægning. Gødskning er tilladt." En virkelighedsnær, anvendelig bestemmelse.

Vildt og Landskab

I denne publikation (Boks 6), som bl.a. har fokus på hare- og agerhønebestandenes katastrofale tilbagegang gennem de sidste halvt-hundrede år, peges der som konklusion: *...især på vigtigheden af at genskabe habitatdiversiteten på levestederne, ikke blot på den enkelte mark, men på hele ejendommen, og ikke blot på den enkelte ejendom, men i hele landskabet.*

Set i lyset af biotopplanerne og konklusionen i Vildt og Landskab, er der ingen tvivl om, at det man her i virkeligheden ønsker sig, er en slags tilbagevenden til de paradisiske tilstande omkring 1950-60.

Her havde man småmarker omkranset af levende hegn, lodne

Boks 5. Vejledning om udarbejdelse af biotopplaner og udsætning af fasaner og agerhøns

11	Sprøjte- og gødningsfri randzoner, min. 6 m	Kan følge kornafgrøderne. Må sprøjtes i september som ved omlægning af brak.
13a	Barjordsstriber eller tætslåede græsstriber langs natur, maks. 2 m	Barjordsstriber eller tætslåede græsstriber skal udlægges langs med beplantning, vildtagre, skov- og naturarealer.
16	Vildtagre	Plantedækket i vildtagre skal opfylde kravene til plantedække på braklagte arealer. Der må kun sprøjtes ved omlægning. Gødskning er tilladt.

Boks 6. Vildt & Landskab

Resultater af 6 års integreret forskning i Danmark 2003-2008

Der findes ingen sikre anvisninger på, hvordan vi igen kan få større bestande af hare og agerhøne, men anbefalingerne i den foreliggende litteratur peger især **på vigtigheden af at genskabe habitatdiversiteten på levestederne**, ikke blot på den enkelte mark, men på hele ejendommen, og ikke blot på den enkelte ejendom, **men i hele landskabet.**

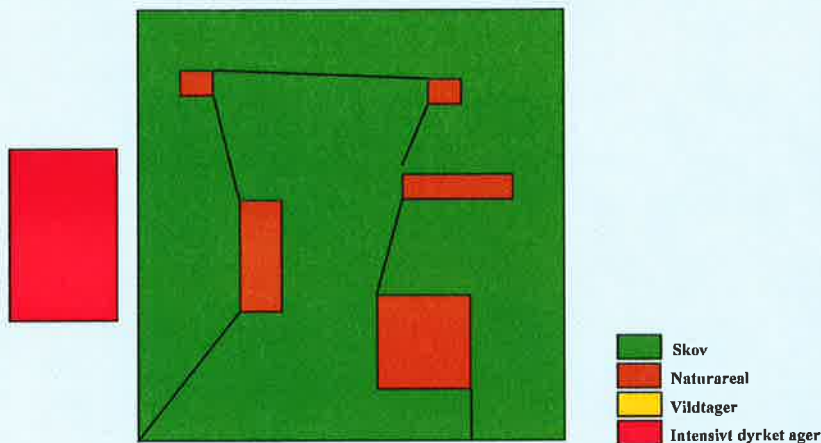

Fig. 2a. Skitse til skov med naturarealer. Skov: 90 ha, naturarealer: 10 ha, intensivt dyrket ager: 10 ha, vildtagre: 0 ha.

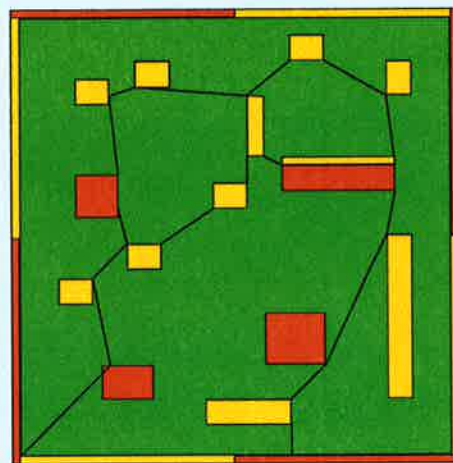

Fig. 2b. Skitse til skov med naturarealer + vildtagre. Skov: 90 ha, naturarealer: 10 ha, intensivt dyrket ager: 0 ha, vildtagre: 10 ha.

markskelet, småmoser, m.v. Sprøjtning var ukendt, og markerne husede en lang række enårige urter, som for landmanden var besværligt ukrudt, der nedsatte udbyttet, men for harer, fasaner og agerhøns betød føde og skjul overalt.

En generel tilbagevenden til sådanne tilstande i nutidens gennemrationaliserede landbrug er virkelighedsfjernt dagdrømmeri.

Vildtagre i skov

Man kan imidlertid helt gratis få vekslet stærkt gødskede, stærkt sprøjtede storskala-marker, til de ovennævnte småmarker, svagt gødskede, og stort set sprøjtefri. (Bortset fra en behandling med Roundup med måske 5-10 års mellemrum).

Hvordan? Jo, ved at tillade vildtagre i skov.

For min skyld kunne man anlægge skov, dyrkede marker og vildtagre i en hvilken som helst kombination den enkelte havde lyst til og forudsætninger for. Men da SNS jo elsker faste rammer og det såkaldte %-skovbrug, kunne man jo tillade op til f.eks. 10 % vildtagre sammen med 10 % naturarealer i skov.

Det ville jo bare betyde, at den variation man anser for så værdifuld i det åbne land, overføres til skoven. Her er situationen den omvendte, nemlig at vildtet har skjul og dækning, men mangler føde.

Hvad enten man anlægger enårige vildtagre (med hovedsaglig hvede og byg til fasaner og især bælgplanter og havre til harer og råvildt), eller flerårige kløvergræsmarker til især kron- og dåvildt, vil

det give grundlag for en potentielt stor vildtbestand.

En vigtig funktion for sådanne vildtagre er at fungere som refugier for de enårige urter med tilhørende dyreliv, der stort set er forsvundet i det intensive landbrug (Fig. 1).

(For detaljeret anvisning på anlæg af vildtagre i et 2-årigt rotationssystem henvises til Skoven nr.12/2008).

Samtidig mangedobler det muligheden for at iagttage og beskynde den forhåndenværende vildtbestand.

På vores ejendom (i Thy) hvor vildtagre og naturarealer (især ganske frodig klithede med mange dværgbuske) hver udgør 11 %, har vi i de 30 år vi har haft ejendommen aldrig set rå-då- eller kronvildt æse på naturarealerne. Derimod skal vi være meget uheldige, hvis vi fra august til maj ikke dagligt ser det æse på vildtagrene.

Det fortæller, at hvor hjortevildtet æser på naturarealer sker det af mangel på bedre, og i hvert fald i en betydelig mindre bestand.

Vil man ikke acceptere egentlige marker i skov, kunne man jo have en bestemmelse om, at der ikke må dyrkes salgsafgrøder på disse vildtagre.

Endvidere er det afgørende, at man ikke kræver økologisk drift af arealerne. Jeg vil i hvert fald nødtigt have mine vildtagre pøset til med gylle for at få dækket et behov for fosfor.

Endvidere vil det være uoverkommeligt for mange skovejere at skulle have kvælstofkvote. Og hvor får man fat i naturgødning, og hvorle-

des får man det spredt? Store gyllevogne og staldgødningspredere er uanvendelige på små vildtagre i skoven.

Prillet PK-gødning med mikronæringsstoffer, i halv dosering af det traditionelle landbrugs, vil være tilstrækkelig til at binde tilgængelig nitrogen – fra atmosfæren og fra bælgplanter – i plantevækst og efterfølgende humusdannelse.

En sådan gødsket vildtagre vil formentlig kunne producere 2/3 af en almindelig landbrugsafgrøde – og vel at mærke i en for vildtet særdeles tiltrækkende form

Vildtagres placering og størrelse

På fig. 2A ses et eksempel på skovrejsning på 100 ha, hvoraf de 10 ha udgøres af åbne naturarealer, som de nuværende regler tillader. Hertil kommer så yderligere 10 ha landbrugsareal som tilhører den ejendom hvorfra skovrejsning er foretaget.

På fig. 2B ses et eksempel på den samme skovrejsning med 90 ha skov, som er det der gives tilskud til. Hertil kommer så, at de 10 ha almindelig drevet ager fra fig. 2A nu er transformeret til vildtagre og inddraget i skovrejsningsområdet, der derved bliver på 110 ha. Det ses umiddelbart, at forholdene for vildtet og muligheden for oplevelser med vildt er langt bedre i fig. 2B.

Det er vigtigt, at der rundt om sådanne nye skovejendomme friholdes en ca. 20 m bred zone rundt om den skovbevoksede del af ejendommen – men hørende til denne. Denne zone udgør i det viste eksempel 4

Fig. 3. Vildtager med skov til højre og skel til venstre.

Fig. 4. Vildtager langs drængrøft.

ha vildtager og 4 ha naturarealer, og den kan tjene som en slags buffer mellem skov og landbrug, således at vildtet ikke træder direkte ud på naboejendommen, når det forlader skoven.

Ved at placere de i boks 4 nævnte elementer netop her, forøger man skovens vildtbærende evne. Landmanden – der måske ikke har samme indstilling til vildtpleje som skovejeren – kan så koncentrere sig om at dyrke landbrug.

For den mindre skov vil en sådan zone rundt om skoven hvor skovejeren kan færdes, få skoven til at virke større end hvis det yderste spor befandt sig måske 30-40 m inde i skoven. Denne randzone vil ikke kun gavne skovens vildt, men også f.eks. agerhøns.

De resterende 6 ha vildtagre spredes rundt i skoven. De har en størrelse mellem 1/3 og 1/2 ha, hvilket

er et kompromis mellem ønsket om størst mulig randvirkning, og at for stor en del af ageren ikke må ligge i skygge. Samtidig tages der hensyn til en vis rationalitet i den maskinelle bearbejdning.

Da en sådan forøgelse af randarealer i skoven kan have uomtvistelige negative konsekvenser for skovdyrkningen, bør det naturligvis være frivilligt, om man vil anlægge vildtagre eller foretrækker at etablere en "lukket" skov.

I fig. 3 - 8 er vist nogle eksempler på, at man kan begrænse skadevirkningen af den forøgede randlængde ved at placere vildtagrene, hvor der alligevel er naturlige åbninger i skoven. Det er f.eks. langs veje og spor, langs drængrøfter, (husk 2 m dyrkningsfri zone langs naturlige vandløb), på brandlinier og aflægspladser for træ, udsynsarealer fra beboelse o.s.v.

Boks 7. Retningslinier for tilladelse til dyrehaver af hensyn til biodiversitet

Beskrivelse af virkemidler til at opnå målene, herunder eventuelt fastsættelse af vilkår om maksimal vinterbestand, næringsstofftilførsel på arealerne mv. Græsningsstrykket bør være i rimelig balance med den lokale vegetations bæreevne.

Der gives dog mulighed for at anvende tilskuds fodring indenfor skovens nuværende udstrækning, inklusive dyrkning af tilskuds foder på ikke-gødede arealer som marker, enge mv., der hører til skoven. På den måde sikres at der ikke sker en uønsket tilførsel af næringsstoffer udefra.

Fig. 5. Flersidig vildtager: 1) Jagt (Hochstand) og 2) Æstetik (skabe perspektiv i skovbilledet).

Fig. 6. Vildtager langs vej. Aflægning af skovet træ.

Fig. 7. Friholdelse af kulturelement. Her gammel have til længst nedlagt klitgård.

Fig. 8. Vildtager som del af udsigt fra beboelse

Landskabelig variation

De regler der findes på skovområdet, lige fra den overordnede skovlov til de detaljerede i boks 7 nævnte – fuldstændig håbløse – retningslinier for dyrehaver, er *ikke* udtryk for en liberal tankegang, hvor den enkelte skovejer får lov at virkeliggøre sine drømme og udleve sine fantasier.

Der er derimod tale om en benhård styring af skoven i en af SNS bestemt retning, orkestreret af tilskud, påbud og forbud. Al kreativitet kvæles, og den ene nye skovrejsning ligner til forveksling alle de andre.

For den landskabelige variations skyld bør det også i fremtiden være muligt at se hele paletten af landskaber, fra imponerende, ubrudte herregårdsmarker til store tætte nåleskovskomplekser, samt alle overgangsformer herimellem. Og blandt disse bør være landskabstyperne: marker med småskove og skove med vildtagre.

Sammenfatning: Fordele ved vildtagre i skov:

1. Øger den biologiske variation i skoven.
2. Skaber refugier for de mange enårige urter (frøukrudt), der er trængte i det moderne landbrug, samt de dyrearter, der er afhængige af disse urter.
3. Øger fødeudbuddet markant for hjortevildt, harer, fasaner, ringduer, (agerhøns) og mange øvrige pattedyr og småfugle. (Samt en lang række insekter m.v.)
4. Omdanner stærkt gødede, stærkt sprøjtede landbrugsarealer i stor-drift til svagt PK-gødede, usprøjtede småmarker. (Som landbrug i år 1950.)
5. Fjerner risikoen for udvaskning af nitrat.
6. Øger markant muligheden for at se vildt i skoven.
7. Muliggør og letter selektiv afskydning af hjortevildt i ro.
8. Reducerer vildtets energiforbrug og dermed fødebehov, når dækning og føde findes i umiddelbar nærhed af hinanden.
9. Reducerer vildtskader såvel i skov som på mark.
10. Gør skoven bæredygtig med hensyn til hjortevildtets fødeforsyning.
11. Reducerer nabokonflikter.
12. Øger herlighedsværdien betragteligt.

NÅR KVALITETEN ER VIGTIG...

Ring til Morten, Anders & Søren
86 68 64 88

WWW.HJORTHEDE.DK

Grøfteoprensning

Skov og entreprenør

v/ Peter Nolsøe Petersen
4683 Rønnede . Mobil 2122 1709
e-mail: nolsoe@petersen.mail.dk

- Specialmaskine med kipbar undervogn og profilskovl.
- Oprensning af grøfter samt etablering af nye grøfter.
- Nedlægning af rør i overkørsler samt dræn.
- Grødeskæring med mejekurv.
- Kommer på Sjælland, Lolland og Falster.

23 års erfaring – høj kvalitet